



Urząd Gminy Jedlicze
ul. Rynek 6, 38-460 Jedlicze

Gmina Jedlicze

Jedlicze to gmina miejsko-wiejska w południowej Polsce w województwie podkarpackim, w powiecie krośnieńskim. Położona u bram Beskidu Niskiego. Przebiegający w pobliżu transgraniczny Szlak Naftowy przypomina o ważnej roli samego Jedlicza, od ponad 100 lat związanego z historią przemysłu naftowego w Polsce i Europie. Według danych z 30 czerwca 2021 roku gminę zamieszkiwało 15 177 osób.

Zespół pałacowo-parkowy Stawiarskich

Numer wpisu do rejestru zabytków

- Zespół pałacowo-parkowy został wpisany do rejestru zabytków w dniu 31 maja 1975 r. Nr rejestru 926.

Zespół pałacowo-parkowy Stawiarskich, będący niegdyś własnością rodziny, położony jest w południowo-zachodnich granicach miasta Jedlicza, na prawym brzegu rzeki Jasiołki. Pałac podobnie jak założenie parkowe powstał na osiemnastowiecznych reliktach. Pierwotnie rozplanowany był jako układ geometryczny w stylu ogrodu francuskiego, w pierwszej połowie XIX w. zmieniony w park krajobrazowy. Najstarszym dostępnym źródłem informacji o dawnym układzie założenia jest mapa katastralna z roku 1851. Widać na niej w części północnej pierwotny, modrzewiowy dwór, frontem zwrócony na południe. Zabudowany jest na rzucie prostokąta. Na północ od niego usytuowana jest drewniana oficyna, której bryła zamykała od zachodu teren przed elewacją tylną dworu. Zachodni skraj placu zajmował długi budynek przypuszczalnie mieszczący stajnie i wozownię. Na północno-wschodniej części założenia znajdowały się dwa spore

stawy, z których dolny (obecnie nieistniejący) sąsiadował z dawnym dworem. Na północy tereny parkowe przechodziły w ogrody użytkowe. Od zachodu do zespołu parkowego i ogrodów przylegała część folwarczna z zabudową gospodarczą niegdyś w większości zgrupowaną na południu w postaci nieuporządkowanych, blisko siebie rozmieszczonych, wolno stojących budynków. Część północną zabudowy folwarku stanowiły dwa podłużne budynki, w tym założony na planie litery L spichlerz. Budynki te tworzyły częściowo zamknięte podwórze otoczone ogrodami użytkowymi. We wcześniejszym układzie kompozycyjnym przed dworem najprawdopodobniej nie było gazonu, a jedynie otoczony parkiem plac. Zasadnicze zmiany w układzie przestrzennym zespołu zaszyły na przełomie XIX/XX w., kiedy właścicielami zostali Stawiarscy. Zabudowa gospodarcza przeniesiona została do części północnej założenia. Wówczas powstały dwa podłużne budynki, w tym spichlerz. Przebudowie w tym okresie uległ również budynek oficyny, który prawdopodobnie na początku XX w. pełnił funkcję budynku mieszkalnego dla służby.

Po pożarze starego dworu podjęto decyzję o budowie nowego. Budowa pałacu rozpoczęta została wiosną 1921 r. Budynek powstał w ciągu niespełna pięciu lat. Inicjatywa budowy nowego dworu pojawiła się jednocześnie z planami budowy nowego kościoła, wykonania projektu podjął się lwowski architekt Jan Sas Zubrzycki. Są pewne dowody pozwalające sądzić, że obszerny plac, na którym w bliżej nieokreślonym czasie miał stanąć pałac, przygotowywany był stopniowo od początku wieku XX, a więc już przed rokiem 1910 zaczęło się porządkowanie i poszerzanie przedpola starego dworu – aż do skarpy odległej o ponad 100 metrów. W tym czasie zlikwidowane zostały istniejące ciągi komunikacyjne i rozebrano drewniane budynki gospodarcze, przed budową nowych, wybudowanych z cegły i pokrytych dachówką. W efekcie wstępnych niwelacji wytworzył się równy plac o lekkim pulpitemowym nachyleniu. Teren pod pałac początkowo spełniał funkcje rekreacyjne, pokrywała go murawa, która wiosną zmieniała się w kwitnącą łąkę. Z trzech stron otoczony był przez okazałe dęby (por. Łopatkiewicz Z., *O Jedliczu i około Jedlicza*, 2009).

W czasie wojny część pałacu zajęli Niemcy, wykorzystując rezydencję Stawiarskich jako mieszkanie dla przedstawicieli okupowanych władz. U schyłku wojny pałac zajmowały wojska radzieckie, następnie polskie – pobyt żołnierzy przyczynił się do dewastacji pałacu. Na okres schyłku wojny przypadają także zabiegi mieszkańców Jedlicza, na czele z Władysławem Dubisem, zmierzające do utworzenia w miasteczku szkoły średniej. W październiku 1944 r. decyzją władz powstało pierwsze w dziejach Jedlicza gimnazjum. Kluczową rolę w dziejach jedlickiego gimnazjum, później liceum miał odegrać pałac Stawiarskich. Wobec braku spadkobierców, po opuszczeniu budynku przez wojsko, udało się uzyskać zgodę władz na przeniesienie siedziby Gimnazjum do pałacu. Pomiędzy styczniem a majem 1946 r. odbył się gruntowny remont obiektu tak, że 30 maja 1946 r. odbyło się uroczyste przeniesienie Gimnazjum do gmachu pałacu Stawiarskich. Na początku drugiej połowy XX w. na terenie założenia posadzono wiele topoli. W późniejszym okresie, w najbliższym otoczeniu pałacu i dawnego podjazdu, rozplanowano ciągi komunikacyjne. Wprowadzono również nasadzenia wzdłuż alei i gazonu z klonów. Nieopodal pałacu powstało boisko sportowe.

Obecnie w pałacu mieści się Liceum Ogólnokształcące, a sam park stanowi miejsce odpoczynku zarówno dla uczniów, jak i mieszkańców Jedlicza.

Działania w zakresie rewitalizacji/rewaloryzacji parku

Projekt zrealizowany w ramach RPO WP na lata 2014–2020 współfinansowany ze środków EFRR: *Modernizacja Pałacu Stawiarskich (budynek Liceum Ogólnokształcącego w Jedliczu) wraz z zabytkowym parkiem*. Okres realizacji: 15.11.2017–12.10.2018, wartość: 3 807 353,45 zł.

W ramach projektu w parku wykonano:

- uporządkowanie drzewostanu w górnej części parku,
- montaż elementów małej architektury (ławki i kosze),
- montaż płyt kamiennych z opisami (park i pałac),
- alejki spacerowe wraz z utwardzeniem,
- oświetlenie oraz monitoring parku.

W 2020 r. zrealizowano projekt ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego Program Interreg V-A Polska–Słowacja 2014–2020 obejmujący budowę ścieżki przyrodniczo-historycznej, wykonanie tablic informacyjnych i oznakowania na terenie zabytkowego zespołu parkowo-pałacowego w Jedliczu. W ramach zadania została wytyczona i oznakowana ścieżka przyrodniczo-edukacyjna składająca się z 21 przystanków. Zostały dosadzone krzewy oraz drzewa.

Skład gatunkowy parku:

- trzy najliczniej występujące gatunki: lipa drobnolistna *Tilia cordata* (20,3%), jesion wyniosły *Fraxinus excelsior* (19,3%) i klon polny *Acer campestre* (12,2%);
- udział procentowy poniżej 10% drzewostanu to: klon jesionolistny *Acer pseudoplatanus* (8,7%), wiąz górski *Ulmus minor* (8,0%);
- 5,2% w całym drzewostanie stanowią: cis pospolity *Taxus baccata*, cyprysik groszkowy *Chamaecyparis pisifera*, świerk pospolity *Picea abies*, wierzba krucha *Salix fragilis*, sosna wejmutka *Pinus strobus*, sosna pospolita *Pinus sylvestris*, brzoza brodawkowata *Betula pendula*, bez czarny *Sambucus nigra*, dąb czerwony *Quercus rubra*, śliwa domowa *Prunus domestica*, sosna czarna *Pinus nigra*, modrzew europejski *Larix decidua*, buk zwyczajny *Fagus sylvatica* i inne pojedyncze egzemplarze;
- drzewa stanowiące 5% i mniej w drzewostanie: grab pospolity *Carpinus betulus* (5%), robinia akacjowa *Robinia pseudoacacia* (4,4%), dąb szypułkowy *Quercus robur* (4,3%), czereśnia ptasia *Prunus avium* (2,3%).

Park po gruntownym remoncie jest ogólnodostępny i ma charakter wypoczynkowo-rekreacyjny oraz sportowy.



Fragment Parku ze ścieżką



Fragment ścieżki ze stanowiskami w tle



Fragment ścieżki z tablicą główną w tle



Fragment ścieżki, stanowisko i Pałac



Pałac Stawiańskich



Pałac Stawiańskich widok od wejścia głównego



Pałac w nocnej iluminacji



Stanowisko ścieżki i widok na Pałac



Widok na Pałac Stawiarskich



Widok na Pałac od klombów